

Ücret oranı tek değildir, çalışan önünde sürekli yükselen basamaklarıyla bir ücret merdiveni bulur. Boyun eğdikçe, güçsüzleştikçe bir bir basamakları tırmanır. Şans yaver gittiğinde alttaki basamakları uçarak atlayıp üsteki bir basamağa sıçrayabilir ya da ayağı kayıp ya da birileri tarafından ittirilip düşerek daha alttaki bir basamaktan devam etmek durumunda kalabilir. Zemin işsizliktir.

İşsiz daha ne kadar yaşayacağı belli olmasa da halihazırda yaşamaktadır. İşsiz beklenen ömründen çok kaç tane olduğu öne çıkar. Hızlı bir üremeye işsizler ordusuna katılanlar fazlaysa bunların kısa yaşaması işsiz ordusunu azaltmaz. İşsizlik karşılıksız azap olarak hissedilmelidir, tehlikelerin mümkünse en büyüğü olmalıdır. Zamanı tamamen boş zaman olmasına karşın, beyliği yok olarak görülmelidir. İşsizlik ücretli köleliğin beraberinde getirdiği düşünülen cazibenin karşısında her türlü tehlikeye açıklık olarak tehlike hissini beslemeli ve bir kenarda gözle görülür biçimde durmalıdır.

Ücret merdiveninin her basamağındakiler yanyana ve üstekiler alttakilerin üzerine gelecek biçimde dizildiklerinde bir piramit oluşur. Bu piramidin biçimi zamanla değişikliğe uğrar hatta zaman zaman piramitlikten bile şaşabilir. Bu piramit çalışanları yukarıya tırmanma ve aşağı düşmeme konusunda ne kadar hırslandırıyor, zemin yani işsizler ordusu o kadar dar olabilir. İşsizler ordusunun dar olduğu süre -insan ömrüyle kıyaslandığında uzun gelebilecek kadar dayanıklı olsa bile- geçicidir. Herhalükarda işsizler ordusundaki azalma (ya da artış) formüle bakıldığında değişken sermayeyi artırır (ya da azaltır) gibi gözüксе de değişken sermayenin varoluş koşullarına dokunabilir ve artış ya da azalışta eşikler aşılsa ani çöküşleri beraberinde getirebilir. İşsizliğin ortan kaldırılması bir hedef olarak dile gelmelidir gelmesine, ortadan kalkmamalı, çok fazla azalmamalı ya da çok fazla artmamalıdır.

Ücret merdiveni mekansaldır. Çalışan çevresine bakarak görür bu ücret merdivenini. Çalışan fabrika işçisi, ustabaşını, fabrika müdürünü, fabrikaya yeni girmiş acemiye zihninde kurulmuş bir resimde birleştirir. Yoksul mahallede oturan, yan mahalledeki daha az yoksul, onun yanındaki mahalledeki orta halli evleri ya da ücra köşelerdeki bahçeli evleri, yalıları zihninde kurulmuş bir resimde birleştirir. Giderek, bu mekansal, yani o anda çevresinde

olanlardan oluşturulmuş ücret merdivenini, zamanı mekanmış gibi kurgulayarak, zamanın üzerine kurar. Ustabaşı artık kendinin gelecekteki hali, orta halli mahalle gelecekte yaşayacağı çevre olarak görülür. Bu mekan-zaman kaymasıyla oluşturulan kurgu zamanla yanlışlanır, ancak bir yandan çalışanın hafıza ve zihninin kendini haklı çıkarma yönünde tarafgir çalışmasıyla kolay farkedilebilir olmazken, diğer yandan da süprizlerle dolu zaman denizinde akla gelen ilk sığınacak liman olarak hissedilen ücret merdiveninin muhafazası yönündeki eğilimi güçlendirir.

Ücret merdiveninde envai çeşit ücret ve tüketim tarzı bulunur. Halbuki sermaye hesapları ortalama ücret ve tüketim tarzına göre yapılır. Ortalamalardaki değişiklikler gerek ücret merdivenindeki, gerekse tüketim tarzlarındaki karma karışık değişikliklerin yansımasıdır. Çeşitlilik hiyerarşilerle ne denli kalıplaşmışlığa çevrilmeye çalışılırsa çalışılın karmaşa elenemez. Burjuva içinse, zihnî yarığı bir kez daha devreye girer. Yaşam çeşitliliklerledir, ancak burjuva tek türlülüğü gerektiren ortalamalar ile düşünmelidir: Hiyerarşiler geliştirme eğilimi alttan alta çeşitliliği çeşitliliğine dokunmaksızın tek türlüleştirme çabasıdır. Sonuç ne olursa olsun çabayı beyhude kılar: Ya çeşitlilik kalıplarda göstermelik ve zorlama kalarak ortadan kaybolur ya da sağlam hiyerarşiler kurulamaz ve hesaplanabilir ortalamalara olanak verecek üstü kapalı tek türlüleştirme bulunamaz.

Türkali Mah., Beşiktaş, Kasım 2004